

Jack Davis, «Μια Ξένη αρχαιολογική σχολή και οι πολιτικές της αρχαιολογικής πρακτικής: Ανατολία 1922», *JMA* 16/2 (2003)

Το άρθρο του Jack Davis με τον αιγυπτιακό τίτλο «Μια Ξένη αρχαιολογική σχολή και οι πολιτικές της αρχαιολογικής πρακτικής: Ανατολία 1922» εξετάζει τις πολιτικές της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα (ΑΣΚΣΑ), μιας από τις σημαντικότερες αρχαιολογικές σχολές στην Ελλάδα, που διαμόρφωσε την έρευνα στην κλασική αρχαιολογία με την εκπόνηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και τη χρηματοδότηση αρχαιολογικών ανασκαφών. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι η μελέτη της ιστορίας των αρχαιολογικών ιδρυμάτων και των ανασκαφικών τους προγραμμάτων βοηθά στο να καταλάβουμε και να αξιολογήσουμε τους κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες που καθόρισαν την πολιτική των Ξένων αρχαιολογικών σχολών στην Ελλάδα, όπως η ΑΣΚΣΑ. Ταυτόχρονα αυτή η κριτική προσέγγιση του παρελθόντος των αρχαιολογικών σχολών μας δίνει τη δυνατότητα να αξιολογήσουμε και τις ερευνητικές προτεραιότητες αυτών των σχολών σήμερα.

Η υπόθεση εργασίας που παρουσιάζει εδώ ο συγγραφέας είναι η ιστορία των ανασκαφών της ΑΣΚΣΑ και του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ που άρχισαν το 1922 στην αρχαία ελληνική θέση της Κολοφώνας στην Ανατολία. Στόχος του συγγραφέα, χρησιμοποιώντας το παράδειγμα της αμερικανικής αποστολής στην Κολοφώνα, είναι να μας δείξει ότι η πολιτική αλλαγή που σημειώθηκε με την καταστροφή της Σμύρνης το 1922 όχι μόνο επηρέασε τα ανασκαφικά προγράμματα της ΑΣΚΣΑ στην Τουρκία αλλά και συνέβαλε στην αλλαγή της πολιτικής που ακολουθούσε η σχολή μέχρι τότε όσον αφορά την ελληνική αρχαιολογία και την αρχαιολογική πρακτική.

Το άρθρο αρχίζει με μια σύντομη περιγραφή των ιστορικών γεγονότων από το 1917, όταν ο Βενιζέλος οδήγησε την Ελλάδα στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό των Συμμάχων, και τελειώνει το 1922 με την καταστροφή της Σμύρνης και το τέλος της ελληνικής διοίκησης στην ευρύτερη περιοχή. Πέντε βασικά στοιχεία μας δίνουν συνολικά το ιστορικό των ανασκαφών και σκιαγραφούν τα κίνητρα και τις επιδιώξεις των Αμερικανών σε σχέση με την ελληνική αρχαιολογία!

1. Οι ανασκαφές στην Κολοφώνα άρχισαν στις 20 Αυγούστου το 1922 και σταμάτησαν λίγες εβδομάδες αργότερα, με την καταστροφή της Σμύρνης, η πόλη πέρασε πάλι σε τουρκική διοίκηση.

2. Ένας από τους βασικούς στόχους της αμερικανικής αποστολής στην Κολοφώνα ήταν ο εμπλουτισμός των συλλογών του Μουσείου Φογκ με ευρήματα από τις ανασκαφές. Η ΑΣΚΣΑ θα υπερέβαλε αίτηση για άδεια και το Φογκ θα χρηματοδοτούσε τις ανασκαφές. Ταυτόχρονα η ΑΣΚΣΑ επιθυμούσε και την εξαγωγή αρχαιοτήτων από τις ανασκαφές που διεξάγονταν από το Πανεπιστήμιο του Πρίνστον στις Σάρδεις με προορισμό το Μητροπολιτικό Μουσείο στη Νέα Υόρκη.

3. Η αξίωση για εξαγωγή αρχαιοτήτων από τις Σάρδεις στηρίχτηκε στο γεγονός ότι οι αρχαιότητες δεν ανήκαν στη

δικαιοδοσία της Ελλάδας. Πετυχαίνοντας να πάρει άδεια για την εξαγωγή αρχαιοτήτων από τις Σάρδεις, η ΑΣΚΣΑ θα μπορούσε να απαιτήσει και την εξαγωγή αρχαιοτήτων από την Κολοφώνα, βασιζόμενη στο νομικό προηγούμενο. Η ΑΣΚΣΑ στήριξε την αναγκαιότητα για «απομάκρυνση» αρχαιοτήτων από τις Σάρδεις σε λόγους ασφαλείας των αρχαιοτήτων από τις καταστροφές που προέβλεπαν Τούρκοι υποστηρικτές του Κεμάλ Ατατούρκ.

4. Η απόκτηση της Σμύρνης και των παραλίων από την Τουρκία είχε ως συνέπεια τη μη αναγνώριση των αμερικανικών ανασκαφών από την τουρκική διοίκηση. Κατά συνέπεια η εξαγωγή αρχαιοτήτων από τις Σάρδεις στο Μητροπολιτικό Μουσείο και η μεταφορά νομισμάτων από την Κολοφώνα στην Αθήνα κρίθηκαν παράνομες.

5. Οι αμερικανικές αποστολές πήραν άδεια από τις τουρκικές αρχές να ολοκληρώσουν τις ανασκαφές τους και στις δύο θέσεις μόνο όταν επιστράφηκαν οι αρχαιότητες πίσω στην Τουρκία.

Δύο βασικές αλλαγές μπορούν να παρατηρηθούν στην πολιτική της ΑΣΚΣΑ, τις οποίες ο συγγραφέας θεωρεί συνέπειες της «αποτυχίας» των ανασκαφών στην Κολοφώνα:

α) Οι ανασκαφές της ΑΣΚΣΑ περιορίζονται μόνο στην Ελλάδα σε αντίθεση με άλλες Ξένες αρχαιολογικές σχολές που συνεχίζουν την ανασκαφική τους δραστηριότητα και σε άλλες χώρες της Ανατολικής Μεσογείου.

β) Τα δύο ανασκαφικά προγράμματα που ουσιαστικά δίνουν το στίγμα της ΑΣΚΣΑ στην Αθήνα, η Αρχαία Αγορά και η Αρχαία Κόρινθος, μονοπωλούν το ερευνητικό αλλά και το χρηματοδοτικό ενδιαφέρον της σχολής μετατρέποντάς την, σύμφωνα με τον συγγραφέα, σε ένα ινστιτούτο ελληνιστο-ρωμαϊκής αρχαιολογίας.

Όπως, χαρακτηριστικά, αναφέρει ο ίδιος ο συγγραφέας: «Η επιβολή περιοριστικών χρονικών και ιστορικών περιορισμών στην ανασκαφική έρευνα από την ΑΣΚΣΑ οδήγησε στη δημιουργία ενός ινστιτούτου που στιρίξει ενός είδους "μυστική άοιψη" της κλασικής αρχαιολογίας η οποία δεν αφήνει πολλά περιθώρια στα μέλη της να αξιολογήσουν αν τα αρχαιολογικά ερευνητικά προγράμματα της σχολής σήμερα αποτελούν ένα κατάλληλο πεδίο δραστηριότητας των μελών της».

Ο Davis τονίζει την αναγκαιότητα ύπαρξης κριτικής της αρχαιολογικής πρακτικής και ερμηνείας μέσα σε ιστορικοπολιτικά πλαίσια, γιατί μόνο έτσι μπορούμε να αξιολογήσουμε καλύτερα τις πολιτικές της σύγχρονης αρχαιολογικής πρακτικής.

Σημείωση

1. Οι πληροφορίες που χρησιμοποιεί ο Davis βασίζονται στα αρχεία του Μουσείου Φογκ του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ και της ΑΣΚΣΑ.